

ELEMZÉS A kiskereskedelem hatéyni mélyrepülést követő fellendülése várhatóan a növekvő reáljövedelmek ellenére idén sem kezdődik meg, az ágazat éppen csak néhány tizedszázalékos bővülésre lesz képes – írja szerzőnk, a GKI Gazdaságkutató Zrt. kutatásvezetője.

KISKERESKEDELEM: SZŰK ESZTENDŐK

Idén az 1,5-2 százalékos körüli reáljövedelem-növekedés ellenére várhatóan alig növekszik a lakosság vásárolt fogyasztása. Ez is főként a szolgáltatások területén csapódik le, így hat év visszaesés után idén sem számíthatunk komoly bővülésre a kiskereskedelemben. Az ágazat a minap publikált kedvező júliusi adat ellenére is várhatóan csak néhány tizedszázalékos növekedésre lesz képes.

Udvardi Attila

Az eladósodott háztartások hitelállományának fokozatos leépítése és a lakosság válság kezdete óta felerősödött óvatossága következtében az emberek többletjövedelmüket elsősorban nem fogyasztásra, hanem adósság-visszafizetésre fordítják. A magas jövedelműeknél mindemellett a pénzügyi megtakarítások állománya is bővül. A fogyasztás csökkenése főként a hosszú távú jövedelmi helyzet várható alakulására és a hitellezési feltételekre érzékeny tartós fogyasztási cikkek forgalmát érinti negatívan, ez egy-két kivétellel minden termékcsoportnál érzékelhető.

A kiskereskedelmi forgalom ideje, várhatóan stagnálás körüli állapotát megelőzően az elmúlt hat évben négyszer 2 százalékos, egyszer 5 százalékos körüli mértékben csökkent a forgalom volumene, emellett egyszer bővült ugyan, de ekkor is csak 0,5 százalékos alatti mértékben. Amennyiben 2006-ot tekintjük bázisnak, 2012-ig, de 2013 júniusáig is több mint 12 százalékos a visszaesés, 2010-hez képest pedig mintegy 2 százalékos. Bővebb régióink országokban az elmúlt hat és fél évben a magyar mellett még Horvátországban volt visszaesés (minusz 7 százalékos), míg a többi országban összességében nőtt a kiskereskedelmi forgalom, ezek közül is legnagyobb mértékben Lengyelországban és Romániában (25, illetve 20 százalékkal).

A folyamatosan csökkenő forgalomra és az ennek háttérben meghúzódó fogyasztási képességre illetve hajlandóságra több tényező is hatott. Ezek közül a legfontosabb a gazdasági válság, mely átstrukturálta a háztartások fogyasztási szerkezetét, megváltoztatta a lakosság fogyasztási szokásait. A krízis következtében egyrészt számottevően nőtt a munkanélküliség, másrészt jelentősen csökkent a reáljövedelem, harmadrészt pedig a devizahiteleken keresztül jelentősen nőtt a háztartások eladósodottsága. A háztartások tartalékaik (ha egyáltalán voltak) felélése után kényszerű fogyasztás-visszafogással reagáltak az őket ért sokkra. Szinte minden rétegél csök-

„A nyugat-európai fogyasztási mintától egyre távolabb kerülünk, a háztartások tartós fogyasztási cikkek-állományának korábbi gyors ütemű cseréje egyre nehezebbé válik”

kent, a szerényebb jövedelmi pozícióban levőknél pedig eltűnt a szabadon elkölthető jövedelem. Mindezek a fogyasztás nagyságára, annak szerkezetére is kihatással voltak.

A kiskereskedelem legnagyobb hányadát képviselő élelmiszer- és élelmiszer jellegű vegyes szegmens aránya csökkenő volumene – az egyéb termékcsoportok drasztikus térszűkítésének következtében – folyamatosan nőtt. Az élelmiszer- és élelmiszer jellegű vegyes kiskereskedelem hat és fél év alatt összességében 8,5 százalékkal zsugorodott. Nagy visszaesése ugyan 2009-2010-re tehető, de azóta, így az idei első félévben sem tudott növekedni. Az élelmiszerek volumenének csökkenése a válság következményének is tekinthető, hiszen a háztartások egy része csak az élelmiszereken tud spórolni. Emellett a háztartások egy része fogyasztási szintje fenntartása érdekében ismét növelni kényszerült önellátását, szürke beszerzési forrásokra való támaszkodását.

A bútort-, műszaki cikk szegmens, illetve az iparcikk jellegű vegyes szegmens ér-

tekesítési volumene az elmúlt közel hét év alatt mintegy 40 százalékkal zsugorodott. A nyugat-európai fogyasztási mintától egyre távolabb kerülünk, a háztartások tartós fogyasztási cikkek-állományának korábbi gyors ütemű cseréje egyre nehezebbé válik.

A gépjármű üzemanyag kiskereskedelem forgalmának alakulása elsősorban az árváltozásokat követte. Míg 2006 és 2009 között a benzin ára 14 százalékkal, a gázolajé 6 százalékkal emelkedett, addig 2009 és 2013 közepe

között 43, illetve 50 százalékkal. A volumen visszaesése a vizsgált időszak eleji növekedés ellenére hat és fél év alatt 6 százalékos volt.

A kisebb részarányt képviselő árucsoportok közül hét év alatt 5-10 százalékos mértékben esett vissza a gyógyszerek, a ruházati cikkek, ennél kissé erősebben a könyvek, számítástechnikai termékek volumene, miközben szárnyalt az illatszer, a csomagküldő és a használtcikk alszegmens, igaz utóbbi három együttes részesedése

nem éri el a 4 százalékot. A csomagküldés az internetes kereskedelem terjedésének, a használtcikk-forgalom bővülése a lakosság elszegényedésének következménye.

Az elmúlt néhány évben az átalakult vásárlási szokásokat a kiskereskedelmi ágazat is kénytelen volt lekövetni. A piaci szereplők között egyre élesebb a verseny a piaci részesedésért. A verseny több területen érezteti hatását, többek között az eladóterületek mérete és fekvése, az értékesítési formák, az árak, a termelőkkel szembeni fellépés, valamint a hatékonyság területén. A kiskereskedelmi forgalom mélyrepülése az üzlet-helyiség-piacot is felforgatta. Növekedett a cserélődési ráta, radikálisan csökkentek a fejlesztési elképzelések, számos projektet elhalasztottak vagy lassítottak. Eközben piacra léptek a diszkonthálózatok, piaci részesedésük rohamosan növekszik, főként a szupermarketektől és a kisboltoktól szívnak el forgalmat. Emelkedik az internetes kereskedelem részesedése. A kiskereskedelmi láncok eladásait elsősorban a már

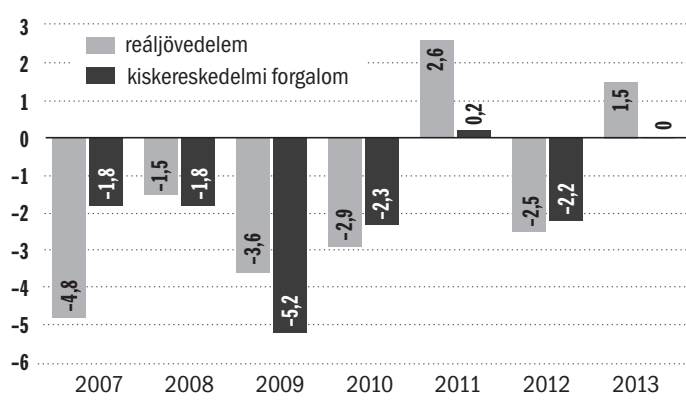
meglévő hálózatra alapozzák, kivételt képeznek a diszkontok, melyek a korábbi zöldmezős üzletnyitások helyett kisebb alapterületű üzletekkel – a plázastop tiltásait megkerülve – immár a főváros központi részein terjeszkednek.

A kiskereskedelmi forgalom visszaesését enyhíti az idegenforgalom és ezen keresztül a külföldiek vásárlásainak élénkítése, valamint egy-egy időszakban a gyenge – különösen a 300-nál is gyengébb – forintárfolyam hatására élénkülő határ menti bevásárlóturizmus forgalom-növelő hatása. Utóbbi a kiskereskedelmi vállalkozások és a költségvetés szempontjából kedvező, semmi köze a magyarok vásárlóerejéhez.

A kiskereskedelem hatéyni mélyrepülést követő fellendülése várhatóan a növekvő reáljövedelmek ellenére idén sem kezdődik meg, az ágazat éppen csak néhány tizedszázalékos bővülésre lesz képes (az első félévben a kiigazítatlan adat 0,5 százalékos, a naptárhathatástól megtisztított 0,1 százalékos csökkenést mutatott). Ezt támasztja alá az is, hogy a fogyasztói bizalmi index lassabb ütemben emelkedik, mint ahogy a korábbi választások előtt szokott, a kereskedelmi bizalmi index pedig két éve egy szűk sávban mozog, nem mutat élénkítésre utaló érdemi jelet. 2014-ben a reáljövedelmek várható további 1,5-2 százalékos növekedése ugyan átmenetileg kis mértékben élénkítheti a háztartások fogyasztását, de érdemi és fenntartható változás csak a jelenlegi növekedésellenes gazdaságpolitika megváltozása, a befektetési környezet és ezzel a foglalkoztatási hajlandóság javulása esetén várható.

A reáljövedelem és a kiskereskedelmi forgalom alakulása

(változás az előző évhöz képest, százalék)

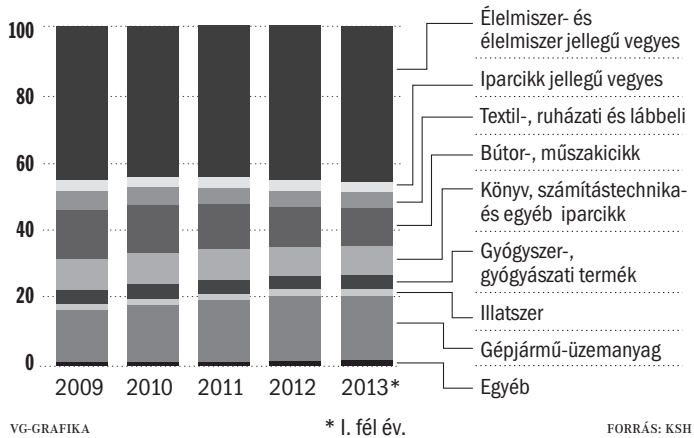

VG-GRAFIKA

FORRÁS: KSH; 2013: GKI ELŐREJELZÉS; REÁLJÖVEDELEM 2012: GKI BECSLÉS

A kiskereskedelmi forgalom főbb árucsoportonkénti megoszlása

(százalék)

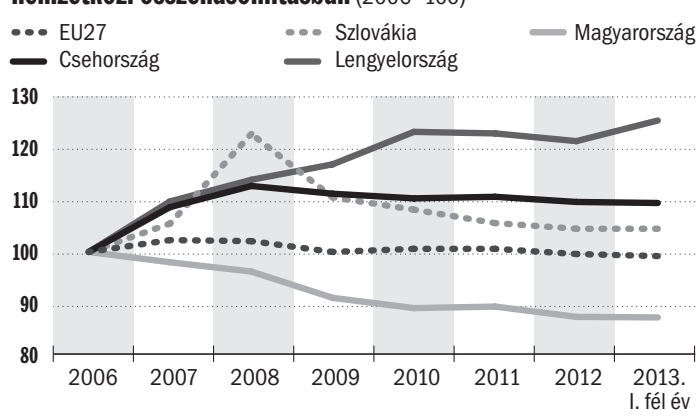
VG-GRAFIKA

* I. fél év.

FORRÁS: KSH

A kiskereskedelmi forgalom volumenének változása

nemzetközi összehasonlításban (2006=100)

VG-GRAFIKA

FORRÁS: KSH, EUROSTAT 2013. I. FÉL ÉV; GKI SZÁMÍTÁS KSH, EUROSTAT ADATOKBÓL